

MUUMIPAPAN UROTYÖT THAIN KIELELLÄ
Suomenkielisen ja thainkielisen käännöksen vertailu

Cathy Honkakangas
Opinnäytetyö, syksy 2017
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Asioimistulkkauksen koulutus
Tulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Honkakangas, Cathy. Muumipapan urotyöt thain kielellä – Suomenkielisen ja thainkielisen käännöksen vertailu. Syksy 2017, 34 s. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Asioimistulkkauskoulutus, tulkki (AMK).

Muumipapan urotyöt ilmestyi ruotsinkielisenä vuonna 1950. Kirjan on kirjoittanut ja kuvittanut Tove Jansson. Opinnäytetyön tarkoituksena oli vertailla thainkielistä käännöstä suomenkieliseen käännökseen. Kyseessä oli laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jonka pääpaino oli kielellisessä ja kulttuurisessa näkökulmassa. Havainnointi tapahtui lukemalla suomenkielistä ja thainkielistä käännöstä. Havainnot kirjattiin lukupäiväkirjaan. Analysoinnissa on käytetty teoriapohjana erilaisia käännösteorioita, jotka ovat olleet hyödyllisiä tässä opinnäytetyössä.

Tavoitteena oli löytää ja ymmärtää thain kielen kääntäjän tekemiä ratkaisuja, sekä tiedostaa muita käännösstrategioita ja ratkaisuja. Tehtyjä havaintoja voi tällöin hyödyntää tulevien käännöstoimeksiantojen käännösprosesseissa.

Opinnäytetyössä tehdyssä vertailussa kävi ilmi, ettei lastenkirjojen käännöksissä vältytä kulttuurisilta haasteilta. Thain kielen kääntäjä oli pidättäytynyt pääosin kielen muodollisessa vastaavuudessa, mikä vieraannutti kohdetekstin tulokulttuurista. Erityisesti lastenkirjallisuutta käännettäessä on tekstiä kotoutettava, jotta käännös olisi selkeä ja tarjoaisi mahdollisimman rikkaan lukuelämyksen. Kotouttaminen saattaa vaatia tekstiin pragmaattista adaptaatiota eli käytännön muutoksia.

Avainsanat: käännös, muumit, lastenkirjallisuus, käännösteoria

ABSTRACT

Honkakangas, Cathy. *Moominpappa's Memoirs In Thai, A Comparison Between Finnish and Thai Translations*. Helsinki, Autumn 2017, 34 pages. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Community Interpreting. Bachelor's degree in Humanities: Interpreter.

Moominpappa's Memoirs was published in Swedish in 1950. The book was written and illustrated by the Finnish author Tove Jansson. The purpose of the thesis was to compare the Thai translation with the Finnish translation. This was a qualitative research. The main focus was in the linguistic and the cultural perspectives. The observations were made through reading both the Finnish and the Thai translation. Journal entries were carried out during the process. The theoretical base of the analysis is based on different translation theories, which have been useful in this thesis.

The aim was to find and understand the solutions made by the Thai translator, as well as to recognize other translation strategies and solutions. These perceptions can then be used in the translation process in different types of translation assignments in the future.

This comparison revealed that the cultural challenges could not have been avoided. The Thai translator mainly kept the formal equivalence of the language, which caused foreignization in the target language culture. Domestication is a better option in the field of children's literature for keeping the language in a plain form and for an enjoyable reading experience. It might require pragmatic changes.

Keywords: translation, Moomins, children's literature, translation theory

ชื่อ แคทธี ฮองกาทังกัล
ชื่อเรื่อง บันทึกมุมิน การเปรียบเทียบบทแปลภาษาไทยกับบทแปลภาษาฟินนิช
คำสำคัญ บทแปล มุมิน วรรณกรรมเด็ก ทฤษฎีการแปล
สาขาวิชา การล่าม มหาวิทยาลัยเตียโกเนีย เฮลซิงกิ
ปีการศึกษา ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

หนังสือบันทึกมุมิน เป็นวรรณกรรมจากประเทศฟินแลนด์ ซึ่งตีพิมพ์ออกมาครั้งแรกเป็นภาษาสวีดิชเมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๓ โดยมี ตูเว ยานซอน เป็นนักเขียนและนักวาดภาพประกอบของวรรณกรรมเรื่องนี้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบบทแปลภาษาไทยกับบทแปลภาษาฟินนิช วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งเน้นหลักการในด้านภาษาและวัฒนธรรม การตั้งข้อสังเกตได้ใช้วิธีการอ่านหนังสือบันทึกมุมิน ทั้งบทแปลในภาษาฟินนิช และบทแปลในภาษาไทย รวมถึงการทำบันทึกประจำวัน อีกทั้งยังมีการใช้ทฤษฎีพื้นฐานของทฤษฎีการแปลต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ ซึ่งมีผลประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัยในครั้งนี้

จุดมุ่งหมายของวิทยานิพนธ์นี้

คือการค้นหาและทำความเข้าใจกับจุดประสงค์ของนักแปลภาษาไทย รวมถึงการทำความเข้าใจกับกลยุทธ์และแนวทางการแปลต่าง ๆ ซึ่งข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแปลภาษาในอนาคตได้

การเปรียบเทียบบทแปลทำให้พบว่าปัญหาทางวัฒนธรรมเป็นปัญหาที่หลีกเลี่ยงได้ยากในการแปลวรรณกรรมเด็ก

นักแปลภาษาไทยเน้นเรื่องการให้ความสำคัญต่อภาษาตัวบท ซึ่งส่งผลต่อข้อความปลายทาง และทำให้ไม่เหมาะสมสำหรับวัฒนธรรมปลายทาง การปรับบทแปลให้เข้าสู่ภาษา และวัฒนธรรมปลายทาง เป็นวิธีที่เหมาะสมกว่าในการแปลวรรณกรรมสำหรับเด็ก วรรณกรรมสำหรับเด็กควรใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และสร้างประสบการณ์ที่ดีสำหรับผู้อ่าน และผู้ฟัง นักแปลอาจจะต้องใช้ในการเปลี่ยนแปลงในการใช้ภาษาทางปฏิบัติ

SISÄLLYS

1 JOHDANTO JA TAUSTA	6
2 TARKOITUS JA TAVOITTEET	8
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	10
3.1 Laadullinen tutkimus.....	10
3.2 Diskurssianalyysi	11
4 MUUMIPAPAN UROTYÖT JA MUUMIEN MAAILMA.....	12
5 KESKEISIÄ KÄÄNNÖSTEORIOITA	15
5.1 Relevanssiteoria.....	15
5.2 Skoposteoria.....	16
5.3 Ekvivalenssi.....	18
5.4 Adekvaattisuus	20
6 KULTTUURISET HAASTEET KÄÄNTÄMISESSÄ.....	21
7 PRAGMAATTISET ADAPTAATIOT	23
8 LASTENKIRJALLISUUDEN KÄÄNTÄMINEN JA SATUJEN MERKITYS.....	25
9 YHTEENVETO.....	28
LÄHTEET	32

1 JOHDANTO JA TAUSTA

Opinnäytetyöni pääpaino on omissa työkielissäni, suomen kielessä ja thain kielessä. Vertailen kääntämisen näkökulmasta thainkielistä käännöstä suomenkieliseen käännökseen. Tutkimuskohteena on lasten- ja nuortenkirja nimeltä Muumipapan urotyöt. Kirjan on kirjoittanut Tove Jansson ja se julkaistiin ruotsin kielellä vuonna 1950. Kirja on yksi Muumilaakson tarinoista.

Opinnäytetyössä teen havaintoja omista työkielistäni niin kääntämisen kuin viestinnän näkökulmasta hyödyntäen erilaisia käännösteorioita. Suomi-thai käännösten vertailua ei ole toistaiseksi tehty aikaisemmin. Opinnäytetyöni tarkoituksena on myös selvittää, mitä thainkieliselle käännökselle on tapahtunut kääntämisen seurauksena. Tuon esille thain kielen kääntäjän tekemiä käännösratkaisuja, jotka kuvaavat parhaiten havaintojani eli tarkoituksena ei ole tuoda kaikkia thain kielen kääntäjän tekemiä käännösratkaisuja käännöksestä. Tuon havaintojani esille jo opinnäytetyön teoriaosuudessa.

Suomenkielinen Muumipapan urotyöt on itsekin käännetty teos, koska muumikirjat on käännetty ruotsin kielestä suomen kieleen. Thainkielinen käännös on taas käännetty englanninkielisestä käännöksestä. Huomioitavana seikkana on se, että thainkielisen käännöksen välikieli eli englanti on mitä luultavimmin käännös ruotsin kielestä.

Välikielen vaikutusta ei voi tällöin sivuuttaa, vaikkei englanti olekaan työkieleni, mutta se on osana tutkimusta omien työkielten kannalta. Tällöin voin pohtia, mitä käännösten välissä on mahdollisesti tapahtunut ja miten se vaikuttaa thainkieliseen kohdetekstiin. Pohdin lisäksi eri käännösteoriaosuiden yhteydessä, kuinka ratkaisuja voisi tehdä toisin, jos vaihtoehtona olisi ollut kääntää suoraan suomen kielestä thain kieleen. Suomenoksen laatua suhteessa ruotsinkieliseen lähdetekstiin on taas hankalaa arvioida, koska myöskään ruotsin kieli ei ole työkieleni. Tässä opinnäytetyössä vertailen thainkielistä käännöstä vain suomenkieliseen käännökseen.

Opinnäytetyössä huomioin kulttuurin merkityksen, koska kääntämisessä kulttuuri vaikuttaa lopputulokseen. Lisäksi muumit merkitsevät Suomessa paljon muuta kuin lastenkirjaa tai satua. Muumit ilmiönä on kulttuurisesti tärkeä suomalaisille, joka vaikuttaa moniin suomalaisiin myös tunne- ja ajatustasolla. Muumihaamot kuvastavat suomalaisten mielenmaisemaa esimerkiksi erilaisten hahmojen luonteenpiirteiden avulla. Muumien maailma on eräänlainen Suomen kuvan edustaja. Tällöin on pohdittava, välittyykö kyseinen ilmiö tai suomenkielisen tekstin tunnelma thainkieliseen tekstiin.

Muumit ovat nykyäänkin yksi tunnetuimmista asioista Suomesta esimerkiksi puhtaan luonnon, saunan tai salmiakin rinnalla. Lähes jokaiselle suomalaiselle Muumihaamot ovat tulleet lapsuudessa tutuiksi kirjoista tai televisiosarjoista. Tällöin Muumilaakson tarinat voivat aikuisena edelleen vaikuttaa tunnetasolla. Moni pystyy aikuisenakin samaistumaan muumien moninaiisiin hahmoihin. Muumilaakson tarinoiden aiheet ovat olleet myös ajattomia, jolloin tarinoiden viisaudet ja näppäryydet ovat edelleen hyvin vetoavia, huumorista puhumatta. Opinnäytetyössäni haluan myös pohtia näiden ilmiöiden välittymistä thain kulttuuriin.

Suomenkielisen käännöksen havainnointi ennen thainkielisen käännöksen lukemista auttaa ymmärtämään suomenkielisen tekstin monia ulottuvuuksia ja merkityksiä suomalaisessa kulttuurissa myös lasten näkökulmasta. Käännösten vertailun tavoitteena ei ole tällöin vain löytää haasteita tai puutteita kääntäjän ratkaisuksista, vaan toimia käyttökelpoisena pohjana tulevia käännöstoimeksiantoja varten. Kääntäjä ja tulkki eivät ole loppujen lopuksi pelkästään viestin välittäjiä, mutta myös kulttuuriasiantuntijoita.

2 TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tutkimuksen tarkoituksena on vertailla omia työkieliäni Muumipapan urotöiden käännösten kautta. Vertailen lähtökohtaisesti thainkielistä käännöstä suomenkieliseen käännökseen. Selvitän suomenkielisen ja thainkielisen käännöksen ominaispiirteitä ja tuon käännösten välisiä eroja esille. Kaiken takana on kulttuurinen näkökulma.

Tavoitteenani on selvittää thain kielen kääntäjän ratkaisujen avulla, voiko tietynlainen käännös tai käännösteoria johtaa tietynlaiseen lopputulokseen. Hyödynän käännösteorioita pohdinnassa. Toisaalta pohdin, miten tekstiä voi kotouttaa käännöstä tehtäessä ja välittykö lähtökulttuuri kohdekulttuuriin, jos tekstiä kotoutetaan.

Etsin havaintojeni kautta olennaisia asioita Muumipapan urotöiden käännöksistä ymmärtääkseni aloittelevana kääntäjänä paremmin kielen, sekä kulttuurin tuomia mahdollisuuksia ja haasteita kääntämisessä. Kääntämisessä ja tulkkauksessa on huomattu useasti, että kulttuuri aiheuttaa haasteita viestinnässä. Eri-tyispiirteenä kääntämisessä on se, että työ tehdään monesti etätöinä ja itsenäisesti, eikä kääntäjän ole mahdollista kysyä tarkennusta edes jälkikäteen.

Aineistojen vertailu on mielenkiintoinen tapa laatia tutkimuspainotteista opinnäytetyötä, koska tapa on käytännönläheinen, vaikka kyseessä on laadullinen eli kvalitatiivinen analyysi. Käännösten vertailu eroaa kuitenkin kommentoidusta käännöksestä. Kommentoidun käännöksen tutkielman osana on yleensä oma käännös tai terminologinen tutkielma (Vehmaslehto 2000, 6). Keskityn tässä opinnäytetyössä käännösten vertailuun, jolloin samalla havainnoin käännöksen laatuun vaikuttavia tekijöitä omissa työkielissäni. Pohdin myös käännöksen tarkoitusta ja vaikutusta omassa kohderyhmässäni.

Opinnäytetyön avulla selvitän kääntäjän omien ratkaisujen eli pragmaattisten adaptaatioiden merkitystä kääntämisessä. Pragmaattisia adaptaatioita käytetään Vehmas-Lehdon (2002, 99–100) mukaan, kun lähdetekstissä on kohtia,

jotka eivät toimi kohdetekstissä vaan vaativat muokkausta kohde- ja kielikulttuuriin sopiviksi.

Tavoitteena on myös tiedostaa erilaisia ratkaisuja ja teorioita tulevia käännöstöitä varten kääntäjän vastuuta unohtamatta. Kääntäjän on noudettava annetun toimeksiannon sääntöjä. Havaintojen sekä teoriapohjien avulla kääntäjän on helpompi selviytyä käännöspulmista sekä ymmärtää muiden kääntäjien ratkaisuja eri käännöstehtävissä. Samalla kääntäjä tiedostaa omat valmiutensa.

Tutkimuskohteen genre eli satu ei kuitenkaan rajoita tutkimushavaintojen ja tulosten hyötyä. Voin hyödyntää mainittuja käännösteorioita tai ratkaisuja, vaikka tuleva toimeksiantoni ei olisikaan lastenkirjallisuuteen tai kaunokirjallisuuteen liittyvä käännös. Osaisin tällöin ennakoida, milloin on hyvä olla tekemättä tiettyä ratkaisua tiedostaessani syy- ja seuraussuhteen vaikutusta käännökseen. Kuten Vehmas-Lehto (2002, 112) toteaa: kääntäjän ammattipätevyyteen kuuluu kohdekulttuurin niin erikoispiirteiden kuin ajatusmaailman asiantuntijuutta.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyöni oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka tutki kielen ja kulttuurin merkityksiä kääntämisessä. Erottelu kvantitatiivisesta eli määrällisestä tutkimuksesta ei ole aina täysin yksinkertaista. Molemmilla lähestymistavoilla on ominaispiirteensä, mutta ne eivät ole toistensa vastakohtia. Lähestymistavat voivat tällöin täydentää toisiaan. (Hirsjärvi, Sinivuori, Remes & Sajavaara 2007, 131–133.)

Tämä opinnäytetyö keskittyi kuvaamaan tutkittavaa aineistoa ja analysoimaan sitä, eikä se ollut numeraalinen kuten määrällisellä tutkimuksella on tapana olla. Laadullinen aineisto on tekstiä, joka voi syntyä tutkijasta riippuen tai riippumatta. Laadullisessa tutkimuksessa analysointi voi alkaa ilman ennakkokäsitteitä tai määritelmiä. Voidaan puhua tutkimuksesta, joka rakentuu alhaalta ylöspäin eli teoria rakentuu kokemusperäisen tutkimuksen myötä. (Eskola & Suoranta 2008, 13–19.) Opinnäytetyössäni analysointi alkoi jo suomenkielisen käännöksen lukemisesta ilman ennako-odotuksia lopputuloksen suhteen.

Lähtökohdat tässä opinnäytetyössä olivat aineistokeskeiset. Tutkin kirjaa Muumipapan urotyöt sekä suomen kielellä että thain kielellä. Tein havaintoja aineistojen lukemisen yhteydessä. Laitoin ylös havaintojani mahdollisine ongelmakohdineen päiväkirjaan, jotta niihin oli helpompaa palata matkan varrella. Päiväkirjan avulla pystyin myös vertailemaan aineistojen erityispiirteitä ja lukemisen yhteydessä nousseita kysymyksiä.

Tutkin Muumipapan urotöitä lukemalla ensin suomen kielellä. Lukemisen ja päiväkirjamerkintöjen jälkeen siirryin lukemaan thainkielistä käännöstä sekä tekemään lisää merkintöjä. Päiväkirjamerkinnöistä huomasin aineistojen yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Tämän jälkeen valitsin päänäkökulman, joka perustui omiin havaintoihini. Käytin havainnoissani hyödyksi erilaisia käännösteorioita.

3.2 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysi auttoi hahmottamaan tutkimuskohdettani kielen käytön kannalta. Käännösten vertailu opinnäytetyönä pohtii nimittäin lausetta suurempia kokonaisuuksia sekä varsinaista kielenkäyttöä. Diskurssianalyysi oli tällöin tarpeellinen. (Pynnönen 2013, 6.)

Diskurssianalyysi on menetelmänä laadullinen. Diskurssianalyysi pyrkii sekä hahmottamaan että erittelemään erilaisia merkityksiä tekstissä. (Jyväskylän yliopisto 2015.) Diskurssimenetelmän avulla pystyin syventymään tekstissä esiintyvään kielenkäyttöön ja viestinnän erilaisiin merkityksiin.

4 MUUMIPAPAN UROTYÖT JA MUUMIEN MAAILMA

Muumipapan urotyöt on Tove Janssonin kirjoittama ja kuvittama kirja vuodelta 1950. Kirja julkaistiin ruotsinkielisenä ensin nimellä Muminpappans bravader ja vuonna 1968 ilmestyi uudistettu laitos Muminpappans memoarer. Ensimmäinen suomenkielinen painos ilmestyi vuonna 1963 nimellä Muumipapan muistelmat, joka muuttui myöhemmin Muumipapan urotöiksi. Käyttämäni painos on suomentanut ruotsin kielestä Päivi Kivelä ja Laila Järvinen. Päivi Kivelä on tarkastanut suomennoksen vuonna 2010. (Jansson 2010.)

Thainkielinen käännös on บันทึกมูมิน eli Muumipapan urotyöt. Kääntäjänä toimi ธารพายุ (Thaanphayu), joka on ilmeisesti kääntäjän salanimi. Yritin hakea tietoa kääntäjästä, mutta en onnistunut löytämään yhteystietoja tai kuvia kääntäjästä. Tarkoitukseni oli ottaa yhteyttä kääntäjään ja ilmoittaa tutkimukseni tarkoituksesta. Huomasin, että hän on kääntänyt muitakin muumikirjoja ja joitakin muiden maiden lasten- ja nuortenkirjoja. Thainkielinen Muumipapan urotyöt ilmestyi vuonna 2006 ja se on käännetty välikielestä, englanninkielisestä teoksesta Moominpappa's memoirs. (Jansson 2006.)

Muumipapan urotöissä Muumipappa kirjoittaa muistelmiaan ja muistelee nuoruuttaan. Muumipappa tuo muistelmissaan oman lahjakkuutensa ja rohkeutensa esille, koska kokee, ettei häntä ole ihailtu riittävästi. Muistelman sävy on kepeä, ja Muumipapan kuvailuissa on myös ironiaa mukana. Muistelmissaan Muumipappa kertoo surullisesta lapsuudestaan, kun hän eli lastenlöytökodissa, mutta ennen kaikkea jännittävistä seikkailuistaan merellä ennen kuin löysi tiensä Muumilaaksoon. Seikkailuissa oli mukana monia hahmoja muumimaailmasta. (Jansson 2010.)

Tove Jansson aloitti muumikirjojen kirjoittamisen ensin itselleen. Hän pakeni sillä tavoin sotaa ja julmaa elämäänsä. Muumimaailma oli luotu sodan keskelle hänelle itselleen turvapaikaksi, jossa sai välillä piipahtaa. Muumihahmot syntyivät ensimmäisen muumikirjan myötä. Muumien synnystä on erilaisia tarinoita,

jopa Janssonin omat vastaukset vaihtelivat. Janssonin mielestä muumit olivat kuitenkin alun perin pelottavia hahmoja, jotka ilmestyivät yöllä alitajunnasta ja olivat ihmismäisiä demoneja. Vuonna 1950 Jansson selitti muumien saaneen vaikutteita talvisesta metsästä ja valkoisista lumien peittämistä pyöreistä kannoista, jotka muistuttivat suurta pyöreätä nenää. Juuri tämä arktinen eksotiikka on maailmalla vetoavaa. (Karjalainen 2013, 133–135.)

Todellisuuspakoisuus on ollut muumikirjojen motiivina. Muumikirjat ovat aiheuttaneet myös pahennusta. Kirjojen perhekäsitystä on pidetty liian porvarillisina ja kasvatuksellista puolta on pidetty epäsopivana, johon Jansson totesi kirjoittavansa hauskuuttaakseen, ei kasvattaakseen. Muumilaaksosta löytyy hahmojen kautta sekä Janssonin elämästä tärkeitä henkilöitä että oma itsensä. Muumilaakson maiseman lähtökohtana on pidetty Janssonin äidin vanhempien Tukholman saaristossa olevaa Blidön taloa, missä hän vietti monta kesää lapsuudessa. Meri oli tärkeä elementti Janssonille ja se näkyy muumikirjoissa, hänen maalauksissaan ja muissa kirjoituksissaan. (Karjalainen 2013, 135–155.)

Muumit ja suuri tuhotulva oli ensimmäinen Muumi-kirja, joka julkaistiin vuonna 1945 (Moomin i.a.). Kirja Taikurin hattu sai puolestaan ilmestyessään suuren suosion suomenruotsalaisten keskuudessa, mutta suomennosta saatiin odottaa vielä pitkään. Menestyminen Ruotsissa ja Englannissa edisti suomenkielisen käännösprosessin tekemistä, vaikkakin monen vuoden viiveellä, koska kustantajat eivät olleet innokkaita suomentamisen suhteen. Läpimurron teki sekä Suomessa että kansainvälisesti vuonna 1952 ilmestynyt kuvakirja Kuinka kävikään. Se oli ilmestyessään niin kielellisesti kuin visuaalisesti hyvin vaikuttava ja aikaansa edellä. (Karjalainen 2013, 187–190.)

Muumit tulivat tunnetuiksi Pohjoismaiden ulkopuolella ensin englanninkielisissä maissa jo vuosina 1950–1951 (Karjalainen 2013, 194–195). Television myötä suosio levisi muualle. Vuonna 1969 muumisarjaa esitettiin Ruotsin televisiossa ja samoihin aikoihin Japanilainen televisioyhtiö ilmoitti Janssonille kiinnostuksestaan tehdä värillinen animaatiofilmi. Siitä tuli suosittu Japanissa ja myöhemmin monet alkoivat tuntea muumeja juuri japanilaisen sarjojen

kautta. Animaatiofilmejä tehtiin myös muissa maissa. (Karjalainen 2013, 257–260.)

Halusin tietää, mitä Thaimaassa tiedetään muumeista, jos muumikirjoja on ker-
ran käännetty thain kielelle. Tällä hetkellä internetissä kerrotaan thain kielellä
muumeista ilahduttavan paljon toisin kuin esimerkiksi viisi vuotta sitten, jolloin
tietyissä internetlähteissä väitettiin mummien olevan Japanista. Toisaalta suosio
tuntuu Thaimaassa olevan erilaisissa kaupallisissa tuotteissa ja animaatiosar-
joissa, eikä itse kirjoissa.

Koen thainkielisiä kirjakäännöksiä tärkeiksi tietysti kulttuurin ja lukutaidon välit-
tymisen kannalta, mutta Suomessa asuvana myös kielellisestä näkökulmasta.
Suomessa on yhä enemmän thain- tai kaksikielisiä perheitä, joissa tämän tyyppiset
käännökset voisivat edistää oman äidinkielen opetusta. Tällä viitataan suo-
malaiseen lastenkirjallisuuteen, joka on käännetty thain kielelle. Tällä tavoin
lapsi tai nuori pääsee lukukokemuksen avulla molempien kulttuurien ytimeen,
koska elää itsekin kahden kulttuurin välissä.

5 KESKEISIÄ KÄÄNNÖSTEORIOITA

5.1 Relevanssiteoria

Käännösten vertailussa yksinkertaisinta olisi ollut löytää yhden käännösteorian, joka selittäisi thain kielen ominaispiirteitä tai olisi ratkaisut kaikki käännösongelmat. Sellainen olisi voinut olla periaatteessa relevanssiteoria ainakin teorian kehittäjän mukaan. Teorian kehittäjä Ernst August Gutt piti teoriaansa kaikenkattavana, jolla ratkaistaan kaikki kääntämisen ongelmat (Hytönen & Rissanen 2006, 65). Huomioitava seikka on kuitenkin se, että relevanssiteoria on enemmänkin kognitiivinen viestintäteoria kuin käännösteoria, jota Dan Sperber ja Deirdre Wilson ovat kehittäneet. Gutt on lähinnä soveltanut sen kääntämiseen. Vaikka Guttin käännösteoria on kommunikatiivinen, se on samalla kognitiivinen, koska siinä esiintyy kognitiivisen psykologian piirteitä. (Hytönen & Rissanen 2006, 85.)

Relevanssiteoria perustuu koodin vaihtoon. Toisin sanoen se on koodin purkua, jolloin puretaan lähdetekstin koodi saadakseen tilalle toisenlainen koodi eli käännös. Haasteena on kuitenkin se, että tekstissä oleva peitetty eli implisiittinen informaatio on saatava myös käännettyä, koska se voi olla osana tekstin merkitystä. (Hytönen & Rissanen 2006, 84–85.)

Suomenkielisessä Muumipapan urotöissä ei ollut näkyvästi peitettyä informaatiota, eikä thain kielen käännös vaikuttanut siltä, että kääntäjä olisi yrittänyt tietoisesti saada toisenlaista koodia tilalle. Muumipapan ironinen itsetietoisuus suomenkielisessä käännöksessä olisi voinut olla sellainen piirre, joka olisi voinut jäädä thainkieliselle kohdelukijalle tulkinnanvaraiseksi, mutta thain kielen kääntäjä on tarkasti sanasta sanaan yrittänyt kääntää Muumipapan itsekehut kohdetekstiin. Tästä esimerkkinä suomenkielisestä käännöksestä:

Olen velkaa itselleni, aikalaisilleni ja jälkeeni tuleville kuvauksen meidän ihmeellisestä nuoruudestamme, josta ei puuttunut seikkailuja. Ja uskon, että lukiessaan moni kohottaa mietteissään kuononsa ja huudahtaa: Siinäpä muumipeikko! tai: Se vasta oli elämää!

(Voi kauhistus, miten tunnen itseni juhlalliseksi.) (Jansson 2010, 12.)

Thainkielinen käännös samasta kohdasta suomennettuna:

Minusta tuntuu, että olen velkaa itselleni, sukupolvelleni ja lapselleni sekä lapsenlapselleni, jotta voin esittää nuoruusvuosiemme ihmeellisiä tarinoita, joista ei puuttunut seikkailuja. Ja uskon, että suurin osa lukijoistani nostavat kasvonsa tästä kirjasta ja pohtivat mielessään huolestuneena, jotta voisivat huudahtaa säikähtäneenä: mikä muumi tämä on! tai: onpahan elämä! (Voihan kuolema, minusta tuntuu kovin viralliselta.) (Jansson 2006, 15.)

Muumipapan hahmon luonne välittyi sinänsä kohdelukijalle, mutta sama kepeys ja huumori uupuivat thainkielisen tekstin sävystä. Lopputuloksena joidenkin sanojen merkitykset jopa muuttuivat, kun verrataan suomenkieliseen käännökseen. Thainkielisestä käännöksestä tuli myös hieman pidempi johtuen siitä, että thain kielen kääntäjä yritti noudattaa kielellistä vastaavuutta. Kääntäminen thain kieleen vaati lisäsanojen käyttöä, koska thain kielessä ei ole esimerkiksi aikamuotoa eikä taivutusmuotoa. Koska pisteitä ja pilkkuja ei käytetä thain kielessä, lauseista voi tulla joskus melko pitkiä. Lauseita erotetaan toisistaan väleillä.

Sadun tarkoitus on yleensäkin olla selkeä ja helposti ymmärrettävä, sillä sen kohdeyleisönä ovat yleensä lapset ja nuoret. Relevanssiteoria toimisi tällöin oletettavasti paremmin muihin tekstilajeihin. Kielellinen vastaavuus oli näkyvä piirre thainkielisessä käännöksessä, voidaan jopa olettaa välikielen eli englannin kielen kääntäjänkin pidättäytyneen osittain kielellisessä vastaavuudessa. Poikkeuksena oli kuitenkin suurin osa hahmojen nimistä sekä osa ruokien nimistä, koska ne olivat thainkielisessä käännöksessä englanninkielisiä lainanimiä, jotka oli kirjoitettu thainkielisin kirjaimin. Välikielen eli englannin kielen kääntäjä oli selvästi yrittänyt kotouttaa ne omalle kohdeyleisölle.

5.2 Skoposteoria

Skoposteoria oli kehitetty soveltumaan kaikkiin teksteihin 1980-luvulla. Teorian takana olivat Katharina Reiss ja Hans J. Vermeer. Painotus on käännöksen

adekvaattisuudessa eli toimivuudessa kohdekielen yhteisölle. (Sahlan 2008, 189.) Skoposteoria painottaa tällöin käännöksen tarkoitusta eli funktiota. Käännöksen ekvivalenssi eli vastaavuus ei ole pääasia, vaan hyvä käännös. Käännöksellä on oltava päämäärä kohdetekstissä, jolloin käännöksellä voi tarvittaessa olla erilainen päämäärä kuin lähdetekstillä. Huomioitavaa on se, että käännöksen päämäärä voi olla myös pelkästään kääntää lähdetekstin sisältöä. (Vehmas-Lehto 2002, 90–95.)

Käännöksen skopos eli päämäärä riippuu toimeksiannosta. Toimeksianto sisältää tai ainakin sen tulisi sisältää paljon tietoa. Kääntäjä joutuu kuitenkin päättelämään itse käännöksen skopoksen, jos toimeksiantajaa ei ole toiveita esittänyt. Skoposteoria ei kuitenkaan kehota kääntäjää olemaan mielivaltainen lähdetekstin suhteen. Kääntäjän tulisi olla lojaali sekä lähdetekstiä että kohdeyleisöä kohtaan. Skoposteoria on ennen kaikkea kommunikatiivinen käännösteoria, joka korostaa viestin välittämisen tärkeyttä. (Vehmas-Lehto 2002, 95–98.)

Skoposteoriaan perehtyminen auttoi kirjan Muumipapan urotyöt analysoinnissa. Thainkielisen tekstin lukemisen jälkeen oli aluksi haastavaa hahmottaa kääntäjän tarkoitusta. Mainitsin aiemmin, että thainkielisen käännöksen muodollinen vastaavuus oli silmiin pistävää. Tämä saattoi olla juuri hänen päämääränsä.

Thain kielen kääntäjä saattoi haluta myös vieraannuttaa kohdetekstiä, eikä näin ollen kotouttanut käännöstä kohdeyleisön kulttuurille sopivaksi. Lukija tai sadun kuuntelija voi saada kenties siten kulttuurielämyksen, koska vieraannuttaminen muistuttaa kohdeyleisöä vieraasta kulttuurista. Erilaisten ruokien sekä hahmojen nimet erottuivat thainkielisessä käännöksessä.

Tämä saattoi johtua toki välikielestä, englannista, mutta esimerkiksi hahmojen nimien kohdalla kääntäjä päätti oletettavasti tietoisesti olla kääntämättä englanniksi käännettyjä hahmojen nimiä thain kielelle, vaan käytti pääosin suoralainausta englannin kielestä. Thainkielisessä käännöksessä ruokien nimissä on pyritty lainasanojen käytön ohella joko sanasta sanaan käännökseen tai vastineiden käyttöön.

Esimerkki 1. *Siirappivoileipä* (Jansson 2010, 16) oli thainkielisessä käännöksessä *siirappisandwich* eli *siirappikerrosvoileipä* (Jansson 2006, 22). Tässä esimerkissä on turvauduttu osittain lainasanaan, vaikka thain kielestä löytyy täsmällinen vastine sanalle *sandwich*. Lisäksi voileipä ja kerrosvoileipä eivät ole ulkomuodoltaan täysin sama asia.

Esimerkki 2. *Viili* (Jansson 2010, 27) oli thain kielellä *hapanmaito* (Jansson 2006, 36), joka viittaa Thaimaassa *jugurttijuomaan*. Viilin koostumus on täysin erilainen kuin jugurttijuoman ja se on lisäksi ruokaisampi. Termiä on hankalaa kääntää, koska viilille ei löydy suoravastinetta, eikä Thaimaassa syödä viiliä. Termi jugurtti ei myöskään kuvaa viilin koostumusta. Mietin sellaista vaihtoehtoa kuin *jugurttivanukas*, koska se muistuttaisi koostumukseltaan viiliä ja herättäisi herkullisen mielikuvan viilistä thain kielen lukijalle.

5.3 Ekvivalenssi

Ekvivalenssilla viitataan vastaavuuteen lähdetekstin ja kohdetekstin välillä. Esimerkiksi kun pääpaino on lähdetekstissä, ekvivalenssi painottuu kohdetekstin uskollisuuteen lähdetekstiä kohtaan. Sen perusteella voidaan päätellä käännöksen olevan onnistunut tai epäonnistunut. (Aaltonen 2007, 394–395.)

Tutkija Eugene A. Nida teki jaon dynaamisen ja formaalisen ekvivalenssin välille (Hytönen 2006, 67). Dynaamisen ekvivalenssin avulla pyritään saamaan samat reaktiot kohdelukijassa kuin lähdetekstiä lukiessa (Hytönen & Rissanen 2006, 17). Haasteena teoriassa nähdään kulttuurisidonnaiset seikat, aika ja paikka, koska on haastavaa ennustaa etukäteen kuinka kohdelukija suhtautuu esimerkiksi huumoriin toisenlaisessa kulttuurissa (Hytönen 2006, 68).

Muodollisessa eli formaalisessa ekvivalenssissa vastaavuus kohde- ja lähdetekstin välillä perustuu kielellisten seikkojen täsmällisyyteen eli lähtötekstin muodosta erkaannutaan mahdollisimman vähän. Dynaaminen ja formaalinen ekvivalenssi painottuvat toisin sanoen lähdetekstin vastaavuuteen,

mutta tapa millä käännös toteutetaan eroavat toisistaan. (Vehmas-Lehto 2002, 90.)

Dynaamisen ekvivalenssin lisäksi myös funktionaalinen ekvivalenssi kuuluu kommunikatiivisiin käännösteorioihin. Funktionaalinen ekvivalenssi painottaa lähdetekstin ja kohdetekstin käyttötarkoitusten yhdenmukaisuutta, mutta myös muut tekijät voivat vaikuttaa tilanteeseen. (Vehmas-Lehto 2002, 90.) Funktionaalissa ekvivalenssissa ei puututa kuitenkaan kohdelukijan reaktioon kuten dynaamisessa ekvivalenssissa. Mainitsen vielä merkitysvastaavuuden eli semanttisen ekvivalenssin, jossa välitetään lähdetekstin syvämerkitys, muttei sen kielimuotoa (Hytönen 2006, 68–69).

Kuten aikaisemmin havaitsin, thain kielen kääntäjä on todennäköisesti pyrkinyt käännöksessään vastaamaan kielellistä muodollisuutta. On oletettavaa, että kääntäjä pohti käännösstrategiassaan ekvivalenssin merkitystä. Voin tällä perusteella olettaa, että thain kielen kääntäjä on noudattanut muodollista ekvivalenssiteoriaa, jopa niin pitkälle, että thainkielisen käännöksen hahmojen nimet ovat pysyneet välikielen muodossa eli englanninkielisinä.

Esimerkkejä Muumipapan urotöiden hahmoista suomenkielisessä käännöksessä: *Muumipappa*, *Muumipeikko*, *Nuuskamuiikkunen*, *Nipsu*, *Hemuli*, *Juksu*, *Hosuli*, *drontti Edward*, *Mymmeli* ja *Itsevaltias* (Jansson 2010).

Thainkielisessä käännöksessä nämä hahmot ovat seuraavasti: คุณพ่อมูมิน (*Moomin-isä*), มูมินโทรล (*Moomintroll*), สนัฟกิ้น (*Snufkin*), สนิฟ (*Sniff*), เฮมูเลน (*Hemulen*), จ้อกซเตอร์ (*Joxter*), มัดเลอร์ (*Muddler*), อตเวิร์ตเดอะบูเบิล (*Edward the Booble*), มิมเบล (*Mymble*) ja กษัตริย์ (*Kuningas*) (Jansson 2006).

Näistä esimerkeistä ainoastaan *Muumipappa* ja *Itsevaltias* olivat osittain käännetty englannin kielestä thain kielelle. Etuliite *muumi* pysyi kuitenkin muodossa ”*Moomin*” eli englanninkielisenä. Nimellä *Itsevaltias* on myös erilainen merkitys verrattuna thainkielisessä käännöksessä käytettyyn nimeen *Kuningas*. Lisäksi sanaa *peikkoa* ei ole käännetty, vaan pysyi englanninkielisenä muodossa ”*troll*”.

Toisaalta funktionaalinen ekvivalenssi ei ole pois suljettu vaihtoehto thain kielen kääntäjältä. Oletuksena voi olla esimerkiksi se, että sadun tarkoitus on viihdyttää lapsia lukukokemuksella niin Suomessa kuin Thaimaassa. Tästä näkökulmasta molempien käännösten käyttötarkoitukset vastaavat toisiaan, vaikkei thain kielen kääntäjä olisi yrittänytään ottaa kantaa kohdeyleisönsä reaktioon.

5.4 Adekvaattisuus

Tässä vaiheessa koen tarpeelliseksi mainita myös adekvaattisuuden tarkoituksen kääntämisessä. Toisin kuin ekvivalenssi, adekvaattisuus tähtää käännöksen toimivuuteen kohdekielen kulttuurissa (Hytönen & Rissanen 2006, 17). Tämä käytäntö olisi voinut olla toimiva thainkielisessä käännöksessä kulttuurierosta ja kielellisistä seikoista johtuen, lapsikohdeyleisöstä puhumattakaan. Puurtisen (2007, 82–83) mukaan lastenkirjallisuudessa sallitaan enemmän lähdetekstistä poikkeamista hyväksyttävän käännöksen aikaansaamiseksi. Tämä johtuu siitä, että käännöksen pääpaino on silloin ymmärrettävyydessä, kasvatuksellisissa tai ideologisissa seikoissa (Puurtinen 2007, 82–83).

6 KULTTUURISET HAASTEET KÄÄNTÄMISESSÄ

Muumi edustaa Suomessa kaikenikäisille paljon muutakin kuin lastenkirjallisuutta. Lapset nauttivat muumien satumaailmasta samalla kun aikuiset muumien filosofisesta puolesta. Laajarinteen (2009 i.a.) mukaan muumikirjoissa käsitellään filosofian ikuisia kysymyksiä kuten olemassaoloa ja elämän merkitystä olematta moraalioppaita. Ne ovat osana muumikirjojen vetovoimaa ja aiheita on käsitelty hauskaasti esimerkiksi henkilökuvien avulla. Muumikirjoissa korostuu vapauden merkitys, jota kirjailija Tove Jansson piti tärkeänä. Muumihahmoin on helppoa samaistua, koska he ovat inhimillisiä ja toimivat samaistumiskohteina erilaisissa elämän tilanteissa. (Maasola 2009.)

Lisäksi olen huomannut, että muumihahmot tulevat Suomessa tavalla tai toisella arjessa vastaan, vaikkei olisi koskaan muumikirjoja lukenutkaan. Monella on kodissaan muumimukeja tai muita muumiastioita. Muumimukien kerääminen on joillekin jopa harrastus ja harvinaisista muumikeräilymukeista ollaan jopa valmiita maksamaan suuria summia hinnasta huolimatta. Kävellessäni Helsingin kaduilla törmään muumikahviloihin. Lapsille myydään erilaisia muumileluja ja vaatteita. Muumimaailma Naantalissa on tietysti monen perheen suosikki matkailukohde ja nykyään löytyy jopa muumimuseo Tampereelta.

Herääkin kysymys: kuinka kääntämisen avulla voidaan välittää kyseisiä seikkoja lähdekulttuurista tulokulttuuriin? Kulttuurin käsite on siksi keskeinen käännettäessä tutkimuksessa. Tässä tapauksessa voidaan puhua kielen ulkoisista ongelmista. Ne liittyvät kulttuurien fyysiseen maailmaan eli puhutaan realioista ja kulttuurisanoista. Realiat ovat kulttuurin sisällä olevia fyysisiä tekijöitä, joita ei löydy muista kulttuureista. Etäisyys vaikuttaa suoraan realian kääntämisen tasoon. (Bodo 2009, 77–78.) Esimerkiksi suomalaisten realioiden kääntäminen ruotsiksi on huomattavasti helpompaa kuin thain kielelle. Lisäksi on mietittävä lähdetekstin realioiden tarkoitusta ennen kääntämistä (Bodo 2009, 77–78).

Ratkaisuina käytetään kahta päätapaa. Vierastermiä siirretään kohdetekstiin, joka säilyttää autenttisuuden, mutta voi hämmentää kohdelukijaa. Toisena vaih-

toehtona on komponenssianalyysi, joka korostaa kommunikaation näkökulmaa esimerkiksi selittäviä huomautuksia lisäämällä. (Bodo 2009, 79.) Seuraavasta esimerkistä löytyy sekä vierastermi että selittäviä huomautuksia:

Rommitoti (Jansson 2010, 7) oli thainkielisessä käännöksessä *rommialkoholi kuuman veden, siirapin ja mausteiden kera* eli ”*rum toddy*” (Jansson 2006, 9). Selitys oli tarpeellinen englanninkielisen vierastermin kanssa, koska lapsi tai edes aikuinenkaan ei välttämättä lukijana Thaimaassa tiedä mikä on rommitoti.

Tästä voi päätellä, että kääntäjän oli ratkaistava, haluaako hän kotouttaa vai vieraannuttaa käännöksen. Kotouttaminen ei oletettavasti vaadi lukijalta niin paljon etukäteistietoutta kuin vieraannuttaminen. Totesin aikaisemmin thain kielen kääntäjän päätyneen vieraannuttamaan kohdetekstiä kenties säilyttääkseen tai korostaakseen lähdekulttuuria.

Ongelmana tässä on kuitenkin oma kohdeyleisö, jonka lähtökohtaisesti oletetaan koostuvan lapsista tai nuorista. Tällöin on hieman ongelmallista olettaa, että heillä olisi etukäteistietoutta suomalaisesta kulttuurista. Kääntäjän tulisi olla selvillä kulttuurisista taustatiedoista ennen käännösprosessin aloittamista. Varsinkin kun kääntäminen tapahtuu välikielen kautta, on tutustuttava alkuperäistekstin lähdekulttuuriin perusteellisesti, sekä huomioida oma kohdeyleisö.

7 PRAGMAATTISET ADAPTAATIOT

Käännösprosessin aikana voi tulla vastaan erilaisia ongelmia, jotka ovat useimmiten pragmaattisia. Pragmaattinen ongelma on kielen käyttötilannetta koskeva. Juurikin kulttuuriset ongelmat kuuluvat pragmaattisiin ongelmiin. Näiden ongelmien poistamiseksi tehdään muutoksia, joita kutsutaan pragmaattisiksi adaptaatioiksi. Ideana on muokata lähdetekstissä esiintyvät ongelmat kohdekieleen tai -kulttuuriin sopiviksi. Pragmaattiset adaptaatiot ovat niin ikään yhteisiä kaikille kommunikatiivisille käännösteorioille. (Vehmas-Lehto 2002, 99–100.)

Käännökseen tulevat lisäykset, poistot, korvaamiset tai järjestyksen muutokset ovat esimerkkejä pragmaattisista adaptaatioista. Poistoja ei tehdä kuitenkaan kevyin perustein, se voi olla tarpeellista esimerkiksi jos jokin seikka lähdetekstissä on kohdelukijalle itsestään selvää. Järjestyksen muutos käännöksessä tehdään taas muun muassa tekstikonventioerojen takia. (Vehmas-Lehto 2002, 101.)

Käännös laaditaan myös useimmiten eri aikana, toisessa paikassa ja muuhun tarkoitukseen kuin lähdeteksti, jolloin lähdetekstin viestintätilanne on eri kuin kohdetekstin. Esimerkiksi vetoava lähdeteksti ei välttämättä toimi toisessa maassa siinä muodossa. Tällöin voi olla tarpeen muokata tekstiä informatiiviseksi, tästä esimerkkinä uutiset. Taustatietojen erotkin voivat vaatia muokkausta. Lähdetekstin lukija voi olla jostakin aiheesta taustatietoinen, toisin kuin kohdetekstin lukija, vaikkapa kulttuurieron vuoksi. (Vehmas-Lehto 2002, 102–103.)

Kulttuurierot vaikuttavat väkisinkin kääntämiseen ja sen käytäntöihin. Lähtökohdana on se, että kohdelukija elää toisenlaisessa ympäristössä kuin lähdetekstin lukija. Huomasin thainkielisen käännöksen havaintoja tehdessäni erään asiavirheen käännöksestä. Esimerkki:

- No nimipäivänä sitten! aneli Nipsu.
- Hyvä on, saat salaperäisen lahjan nimipäivänäsi, sanoi Muumipappa. - Olkaa nyt hiljaa, että voin jatkaa lukemista. (Jansson 2010, 103.)

Suomenkielisessä käännöksessä puhuttiin Nipsun *nimipäivästä* (Jansson 2010, 103). Nimipäivä oli kuitenkin saanut uuden merkityksen thainkielisessä käännöksessä. Thainkielisessä käännöksessä puhuttiin nimittäin Nipsun omasta *kristillisestä pyhimyspäivästä*, วันนักบุญ (Jansson 2006, 130).

Välikieli on voinut tietysti vaikuttaa thain kielen kääntäjän virhetulkintaan, koska nimipäivää ei oletettavasti vietetä käännöksen välikielen maassa. Yle uutisten (2015) mukaan esimerkiksi ortodoksisissa maissa vietetään edelleen pyhimysten nimipäiviä, mutta ei maallisten ihmisten ja lisäksi nimipäiväkalentereita löytyy vain Pohjois-Euroopasta. Thain kielen kääntäjä on kenties tällä tavalla sekoittanut maallikon nimipäivän pyhimyksen nimipäivänviettoon.

Toisena vaihtoehtona on voinut olla se, että thain kielen kääntäjä viittasi käännöksellään virheellisesti *pyhäinpäivään*, joka on Suomessa kirkkopyhä ja sitä vietetään myös monissa muissa kulttuureissa monella tavalla (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.). Yritin ensin löytää vastinetta thainkieliselle termille sähköisestä thai-englanti sanakirjasta ja sain englanninkieliseksi vastineeksi termin ”*Hallowmas*” (Longdo Dictionary i.a.), joka on synonyymi termille ”*All Saints’ Day*” (University of Oxford 2011, 39). Termi tarkoittaa kristillistä pyhäpäivää, jota vietetään marraskuun ensimmäisenä päivänä pyhimysten kunnianosoitukseksi (University of Oxford 2011, 39).

Jäin myös pohtimaan kuinka thainkielinen lukija ymmärtää kyseisen termin, koska Thaimaan virallinen uskonto on buddhalaisuus. Thain kielessä ei ole termiä nimipäivälle eli pragmaattinen adaptaatio olisi ollut tässä kohdassa tarpeellinen. Termiä olisi voitu muuttaa esimerkiksi muotoon *merkkipäivä*, วันสำคัญ.

8 LASTENKIRJALLISUUDEN KÄÄNTÄMINEN JA SATUJEN MERKITYS

Lastenkirjallisuudesta puhuttaessa monelle herää tiettyjä mielikuvia tai jopa muistoja omasta lapsuudesta. Pohdin lastenkirjallisuuden määritelmää, mutta selkeitä päätelmiä oli hankala tehdä ottaen huomioon, että aikuisetkin lukevat lastenkirjoja. Toisaalta lapset eivät välttämättä taas ole kiinnostuneita samoista kirjoista kuin aikuiset. Sipinen (2014, 4) toteaaakin osuvasti Pro gradu -tutkielmassaan, ettei kaikki kirjallisuus, josta lapsi on kiinnostunut voi olla lastenkirjallisuutta, koska muuten keittokirjatkin olisivat lastenkirjallisuutta.

Voidaan kuitenkin todeta, että lasten- ja aikuiskirjallisuudessa on keskenään eroja ainakin aiheissa, kerrontatekniikoissa ja kielessä. Lisäksi haasteena lastenkirjallisuuden kohdalla on se, että lapset ovat lukijoina vasta kehittämässä lukutaitoaan. Tällöin liian vaikeatajuinen teksti voi vaikuttaa kielteisesti lasten lukutottumukseen ja kiinnostukseen kirjallisuutta kohtaan. Lastenkirjallisuuden tärkeimpinä ominaisuuksina pidetään kasvatusta ja opettavuutta, mutta lastenkirjallisuuden tulisi olla samalla ymmärrettävää ja luettavaa. (Sipinen 2014, 5.) Laadukas lastenkirjallisuus on siten paljon muutakin kuin viihdettä.

Kuinka lastenkirjallisuutta sitten käännetään? Lastenkirjallisuuden kääntämistä ja käännöksiä voidaan tutkia eri näkökulmasta. Aaltosen ja Laukkasen (2015, 280) mukaan käännösten tutkimisessa tarvitaan työkalupakki. Työkalupakki viittaa erilaisiin käännöstutkimuksen lähestymistapoihin ja tutkimuskehyksiin. Lastenkirjallisuudenkin kohdalla työkalupakki voi olla kysymys tai oletus vastauksesta. (Aaltonen & Laukkanen 2015, 280–281.) Aaltosen ja Laukkasen (2015, 280–281) tutkimuksessa on havainnollistava esimerkki työkalupakista kysymyksen ja oletuksen muodossa, joka toimisi hyvin lastenkirjallisuuden kääntämisessä:

Miten aikuisten ja lastenkirjojen kulttuurisidonnaisten ilmausten suomennokset eroavat toisistaan? – Lastenkirjoissa vieraat asiat suomalaistetaan. (Aaltonen & Laukkanen 2015, 280–281.)

Lapset ja nuoret kohdeyleisönä vaikuttaa luonnollisesti kääntäjän valintoihin. Paloposki (2015, 302) pohtii erilaisia lapsikäsitteitä käyttäen Riitta Oittisen tutkimusta, jossa Oittinen on tutkinut Lewis Carrollin *Alice's Adventures in Wonderland*-teoksen (Liisan seikkailut ihmemaassa) suomennoksia, joissa Liisan luonne on vaihdellut kääntäjistä riippuen. Samalla teoksesta on tehty eri painoksia lapsille ja nuorisolle. Tällöin lastenpainoksesta on poistettu sopimattomia ja liian vaikeiksi katsottuja kohtia. Käytäntö pätee myös suomalaisessa kirjallisuudessa. (Paloposki 2015, 302.) Tästä voi päätellä, että lapsikäsite riippuu hyvin paljon kääntäjistä ja on sidoksessa aikaan. Kääntäjän käsitys lapsesta lukijana voi siis johtua siitä, että milloin hän on itse elänyt.

Helsingin Sanomissa (1993) on mielenkiintoinen artikkeli lastenkirjallisuuden kääntämisestä. Haastattelussa filosofian lisensiaatti Riitta Oittinen tuo väitöskirjassaan esille lastenkirjallisuuden kääntämisen ongelma-alueita ja painottaa, että lastenkirjallisuuden kääntäminen on parhaimmillaan vuoropuhelua lapsen ja lukevan aikuisen välillä. Tutkija painottaa, ettei lastenkirjallisuuden kääntämisessä ole selkeitä normeja ja sitä on siksi hankalampaa kääntää kuin aikuiskirjallisuutta, mutta se tulisi ottaa mahdollisuutena. Kääntäjä ei tällöin käännä sanasta sanaan, vaan vastaa lukuelämyksestä. Oittinen korostaa myös, että kääntäjän henkilökohtainen lapsikäsite vaikuttaa kääntäjän ratkaisuihin kulttuurin, kielen ja sukupuolen ohella. (Helsingin Sanomat 1993.)

Tässä vaiheessa pohdin jälleen thainkielistä käännöstä. Jyrkkä näkemys olisi väittää, ettei kääntäjä ole onnistunut käännöksessään, koska hän ei ole onnistunut välittämään samanlaista lukuelämystä omalle kohdeyleisölle, jota suomenkielinen käännös on tarjonnut suomalaisille. Lopputuloksena Muumipapan urotyöt on saattanut muuttua thain kielen käännöksessä lasten- ja nuortenkirjallisuudesta aikuiskirjallisuudeksi vaikeaselkoisuuden vuoksi. Toisaalta kuten olen aiemmin havainnut, kääntäjän skopos on saattanut olla jotakin muuta kuin lähökulttuurin lukukokemuksen välittäminen tulokulttuurin lapsikohdeyleisölle.

Vaikka lapset rakastavat satuja maailmanlaajuisesti, satujen tarkoitus ei ole kuitenkaan vain viihdyttää lapsia. Tiedetään, että sadun tarkoitus on kehittää lapsia niin oppimisen kuin tunne-elämän puolella (Kotoneva 2015, 21). Saduksi voi-

daan luokitella kertomus tai runo, joka on ehjä kokonaisuus ja jota voidaan esittää niin suullisena kuin kirjallisena. Satu on kertomuksena fiktiivinen, eikä se noudata faktaan perustuvaa käsitystä painovoimasta, ajan käsitteistä tai olomuodoista. (Ylönen 2005, 10.) Sadun perusrakenteeseen kuuluu erilaisia tapahtumajaksoja. Alussa on jokin ongelma tai vaikeus, josta myöhemmin selviydytään, jolloin samalla sankarin elämässä tapahtuu muutos. Hyvyydestä palkitaan ja satu päättyy onnellisesti. (Ylönen 2000, 12.)

Saduilla voidaan viihdyttää, lohduttaa ja rohkaista lapsia, sekä opettaa heille niin moraalialia kuin hyvää käytöstä. Keskeisenä osana on tunne-elämän opettaminen, vaikka satujen avulla lapset oppivat monia asioita. Ääneen lukeminen tai yhteinen lukuhetki edistää lapsen lukutaitoa ja lukeminen auttaa lasta ymmärtämään sanojen tunnesisältöjä. Tällä tavoin lapsen maailmankuva laajentuu kasvaessaan ja kehittyessään. (Kotoneva 2015, 21.)

Kotoneva (2015, 22) toteaa, että kieli on tärkeä kaikessa oppimisessa, koska kielen kautta tapahtuu tiedon hankkimista ja varastoimista. Yhdyn tähän havaintoon, koska olen monesti nähnyt lasten turhautuvan, koska he eivät ole osanneet ilmaista itseään kielellisesti. Eli tällä voidaan havaita, että lapsen tunne ja kielellinen kehitys ovat yhteydessä toisiinsa. Erilaiset sadut tukevat lapsia kielellisessä kehityksessä, eikä niiden merkitystä voida ohittaa, koska kielitaito edistää kommunikoinnin sujuvuutta. Tällä tavoin sillä on myös sosiaalinen merkitys.

Satuja on tietenkin monenlaisia ja kielellisestä näkökulmasta koen, että satujen lukeminen tai kuunteleminen edistää ainakin lapsen sanavaraston karttumista, keskittymiskykyä ja kuullunymmärtämistä. Tämän seurauksena lapsi voi innostua itse lukemaan. Juurikin tästä syystä kääntäjällä on myös suuri vastuu lapsen kielen kehityksen ja rikastumisen edistämiseksi. Käytännössä kääntäjän vastuulle jää, kuinka lapsi innostuu kuuntelemaan tai lukemaan käännettyä kirjallisuutta. Tämän perusteella satujen kääntämisessä mutkattoman lukuelämyksen tuottaminen on merkityksellisempää kuin kielellinen vastaavuus lähdetekstiin nähden.

9 YHTEENVETO

Pyrin tuomaan havaintojani jo eri kappaleiden teoriaosuuksissa viedäkseni opinnäytetyötäni käytännönläheisempään suuntaan. Toin sellaisia esimerkkejä, jotka kuvasivat parhaiten havaintojani thain kielen kääntäjän ratkaisujen suhteen eli en pyrkinyt tuomaan kaikkia esimerkkejä suomenkielisestä ja thainkielisestä käännöksestä. Lisäksi koin matkan varrella saavani niin vastauksia kuin uusia näkökulmia käännösten vertailussa, koska hyödynsin samalla pohdinnassani erilaisia käännösteorioita ja muita lähteitä. Tähän loppuun olen laatinut yhteenvedon muista havainnoistani ja siitä mitä olen oppinut.

Perehdyin käännösteorioihin jo alkuvaiheessa pystyäkseen peilaamaan tehtyjä havaintojani käännösteorioihin. Pystyin tällöin ymmärtämään selkeämmin thain kielen kääntäjän ratkaisuja ja samalla saatoinkin pohtia muita ratkaisuja tai ehdotuksia. Kääntäjän onnistuneiden ratkaisujen tunnistaminen vaatii myös käännösteorioiden tuntemusta.

Thainkielisen käännöksen kohdalla minua mietitytti erityisesti käännöksen funktio. Lukemisen yhteydessä laadin kysymyksiä päiväkirjaan, esimerkiksi termien tai nimien käytön suhteen. Tämän avulla pohdin thainkielisen käännöksen tarkoitusta; halusiko kääntäjä kotouttaa vai vieraannuttaa tekstiä. Ikuinen kysymys kääntämisessä on liittynyt juuri uskollisuuteen lähdetekstiä tai kohdeyleisöä kohtaan (Hytönen 2006, 66). Olen tässä opinnäytetyössäni pohtinut näiden merkityksiä käyttämällä erilaisia käännösteorioita ja käännösstrategioita.

Siihen miten käännös tulisi tehdä, on mahdotonta vastata turvautumalla yhteen käännösteoriaan. Vehmas-Lehdon (2002, 26) mukaan on kolme päätapaa tehdä käännös. Puhutaan mielivaltaisesta kääntämisestä, muodollisesta vastaavuudesta ja vapaasta käännöksestä, joka sijoittuu mielivaltaisen kääntämisen ja muodollisen vastaavuuden väliin. Mielivaltainen kääntäminen perustuu kääntäjän tekemiin muokkauksiin eli adaptaatioihin. Muodollisessa vastaavuudessa pyritään lähdetekstin kielelliseen vastaavuuteen. Vapaassa kääntämisessä

asiasisältöä pyritään kääntämään niin, että se vastaa lähdetekstiä, mutta kohdekielen tulisi olla luonteva. (Vehmas-Lehto 2002, 26–30.)

Aloitin pohdinnan ensin tutkimalla suomenkielistä käännöstä. Tämän jälkeen oli mahdollista havainnoida, mitä thain kielen käännökselle oli tapahtunut erilailla kääntämisen seurauksena ja mitkä olivat mahdollisesti kääntäjän motiivit. Samalla pohdin, oliko kääntäjä ollut uskollisempi lähdetekstiä vai kohdeyleisöä kohtaan. Ilman käännösteorioiden opiskelua etukäteen olisi havainnointi ollut sekä mahdotonta että lähes hyödytöntä tehdä.

Päätin tutkimuksessani rajata käännösteorioita siten, että ne liittyivät erityisesti pohdintoihini. Toisaalta koin niiden olevan välttämättömiä myös eri tyyppisissä käännöksissä. Erilaisten käännösteorioiden tarpeellisuutta voidaan toki korostaa tai aliarvioida, mutta käännösteorioiden tuntemus on väistämätöntä onnistuneen käännösprosessin aikaansaamiseksi. Voidaan ajatella, että kääntäjä ilman käännösteorioiden asiantuntemusta vastaa kääntäjää ilman työkaluja. Lopputulos voi olla tällöin vaillinainen tai jopa katastrofaalinen. Yhtälö tuntuu yhtä mahdottomalta kuin pyytäisi esimerkiksi kokkia kokkaamaan ilman keittiövälineitä tai hiihtäjää hiihtämään ilman suksia.

Havainto pätee myös opinnäytetyöni suomenkielisen ja thainkielisen käännösten vertailussa. Käännösteoriat auttoivat ymmärtämään käännösten syvempiä merkityksiä sekä erilaisia ratkaisuja kääntämisessä. Käännösteorioiden rajaaminen olikin haastavaa, koska käännösteorioita on lukuisia, osa muistuttaa toisiaan ja osa on taas toistensa vastakohtia. Tässä opinnäytetyössä oli siksi tärkeä osata rajata käännösteorioita niin, että ne koskivat erityisesti omaa tutkimuskohdettani.

Thainkielisen käännöksen lukemisen jälkeen koin aluksi ristiriitaisuutta. Ensivaikeutelmaltaan käännös vaikutti kokonaisuutena melko virheettömältä, mutta tunnelma, joka oli suomenkielisessä käännöksessä uupui lähes kokonaan. Päiväkirjamerkinnoissani oli jatkuvasti viitteitä thainkielisen käännöksen kohdalla kielellisestä vastaavuudesta, joka sai minut pohtimaan niiden yhteyksiä lopputulokseen ja lopulta oivaltamaan juuri tämän aiheuttaneen erilaisen lukukokemuksen.

sen. Thainkielisen käännöksen pyrkimys muodolliseen ekvivalenssiin ei johtanutkaan onnistuneeseen lopputulokseen sadun kääntämisessä, vaan vieraannutti sen kohdeyleisöstä, koska sama lukukokemus ei välittynyt. Kotouttaminen olisi tässä genressä johtanut parempaan lopputulokseen, koska satuja luetaan maailmanlaajuisesti ennen kaikkea lukuelämyksen vuoksi.

Kotouttaminen vaatii luonnollisesti kääntäjältä paljon kulttuuritietoutta niin lähdetekstin kuin kohdetekstin kulttuureista. Pragmaattisia adaptaatioita tarvitaan joskus eheän käännöksen aikaansaamiseksi. Pohdin, että thainkielisen kirjan alussa olisi voinut olla hahmojen esittelyosio kuvineen. Muumihahmot olivat nimittäin kirjan tärkeimpiä elementtejä. Tällöin kohdelukijan on helpompi pysyä selvillä eri hahmoista ja päästä jopa samaistumaan heihin. Koska suurin osa hahmojen nimistä tuotiin thainkieliseen käännökseen lainaniminä englannin kielestä, ne eivät välttämättä sellaisinaan kerro lukijalle hahmojen luonteesta tai ulkoisesta habituksesta mitään. Toisaalta on muistettava, että toimeksiantajan ohjeita tulee aina viime kädessä noudattaa, eikä poiketa mielivaltaisesti. Eli tällaisesta muutoksesta tulee sopia ensin toimeksiantajan kanssa.

Koin tämän opinnäytetyön tekemisen avartavaksi ja täydentäväksi kokemukseksi. Olen tulkkio opiskelijana tutustunut opintojeni aikana tulkkauksen kautta viestinnän ja kommunikoinnin moninaisiin merkityksiin niin kielellisestä kuin kulttuurisesta näkökulmasta. Tulkkauksessa ja kääntämisessä on paljon yhtäläisyyksiä, mutta myös selkeitä eroja. Halusin tästä johtuen syventyä enemmän kääntämisen maailmaan, koska kääntäminen on jäänyt vähemmälle koulutusohjelmassani. Käytin opinnäytetyön tekemistä tilaisuutena tutustua laajemmin käännösprosesseihin ja erilaisiin käännösstrategioihin. Pääsin kehittämään tiedonhakutaitojani. Käännösten vertailu omien työkielten kautta on antanut hyvät valmiudet oman käännöstöiden tekemiseen tulevaisuudessa.

Lopuksi haluan korostaa vielä kääntämisen tärkeyttä suomalaisen lastenkirjallisuuden kohdalla. Suomessa on tuotettu todella laadukasta lastenkirjallisuutta ja olisi tärkeää saada niitä käännettyä laadukkaasti mahdollisimman monelle kielelle. Tämä on tietysti suomalaisen kulttuurin välittymisen kannalta oleellista, mutta se voisi olla Suomessa myös maahanmuuttajaperheiden kotouttamisen

kannalta edistävä tekijä. Maahanmuuttajavanhemmat pääsisivät tällöin tutustumaan suomalaiseen kirjallisuuteen ja lapset saavat samalla oman äidinkieltensä opetusta perheen yhteisen ajanvietteen parissa.

Voidaan todeta, että ammattitaitoinen kääntäjä osaa hahmottaa kokonaisuuden käänösprosessissa, sekä tiedostaa omat valmiutensa. Kääntäjällä on vaikutusvaltainen asema kielen ja kulttuurin välittymisen kannalta. Kulttuurin ytimessä on kieli, joka on kommunikoinnin avain. Sitä tulisi vaalia ja kehittää.

LÄHTEET

- Aaltonen, Sirkku & Laukkanen, Liisa 2015. Mitä käännökset voivat meille kertoa? Teoksessa Sirkku Aaltonen, Nestori Siponposki & Kristiina Abdallah (toim.) Käännetyt maailmat. Johdatus käännösviestintään. Helsinki: Gaudeamus, 275–292.
- Aaltonen, Sirkku; Siponkoski, Nestori & Abdallah, Kristiina 2015. Käännetyt maailmat. Johdatus käännösviestintään. Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Anttila, Pirkko i.a. Diskurssianalyysi. Viitattu 1.9.2017. Ylemmän AMK-tutkinnon metodifoorumi. Virtuaaliammattikorkeakoulu.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. C, Katsauksia ja aineistoja 17. Verkkojulkaisuna:
<http://www.diak.fi/opiskelu/opinnaytetyo/Documents/Kohti%20tutkivaa%20ammattikäytänää.pdf>.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Helin, Irmeli & Yli-Jokipii, Hilikka 2008. Kohteena käännös: Uusia näkökulmia kääntämisen ja tulkkauksen tutkimiseen ja opiskelemiseen. Helsinki: Helsingin yliopisto, Käännöstieteen laitos.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka; Sinivuori, Eila; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi 2006. Käden käännteessä. Helsinki : Finn Lectura
- Hyvärinen, Irja 1993. Lastenkirjallisuuden kääntäminen on vuoropuhelua aikuisen ja lapsen välillä. Helsingin Sanomat 25.10.1993. Viitattu 28.10.2017. <https://www.hs.fi/ihmiset/art-2000003278056.html>
- Idström, Anna & Sosa, Sachiko 2009. Kielissä kulttuurien ääni. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Jansson, Tove 2006. บันทึกภูมิ. Bangkok: Amarin Printing & Publishing Plc.

- Jansson, Tove 2010. Muumipapan urotyöt. Helsinki:WSOY.
- Jyväskylän yliopisto 2015. Koppa. Diskurssianalyysi. Viitattu 1.9.2017.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/diskurssianalyysi>
- Kangaspunta, Seppo i.a. Diskurssi ja diskurssianalyysi. Luettu 1.9.2017. Internetix.
http://oppimateriaalit.internetix.fi/fi/avoimet/0viestinta/tiedotusoppi/p2_media-analyysi/1_johdatus/5_diskurssi
- Karjalainen, Tuula 2013. Tove Jansson, Tee työtä ja Rakasta. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kotoneva, Outi 2015. Sadut varhaiskasvatuksen tukena. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö.
- Longdo Dictionary i.a. Saatavilla 18.11.2017
<https://dict.longdo.com/search/hallowmas>
- Maasola, Mikko 2009. Muumifilosofia vetoaa vuodesta toiseen. Yle-uutiset. Viitattu 3.10.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-5970806>
- Moomin i.a. Muumien viralliset nettisivut. Internetaineisto. Viitattu 1.10.2017.
<https://www.moomin.com/fi/>
- Oittinen, Riitta & Mäkinen Pirjo, 2007 (toim.) Alussa oli käännös. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Paloposki, Outi 2015. Kääntämisen historia ja sen tutkimus. Saduista sarjakuviin, hartauskirjoista kirjavalioihin. Teoksessa Sirkku Aaltonen, Nestori Siponposki & Kristiina Abdallah (toim.) Käännetyt maailmat. Johdatus käännösviestintään. Helsinki: Gaudeamus, 293–308.
- Puurtinen, Tiina 2007. Käännösten hyväksyttävyyys. Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.) Alussa oli käännös. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 82–94.
- Pynnönen, Anu 2013. Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. Artikkel. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Rantala, Kati 2015. Vain kahdessa maassa vietetään nimipäiviä – arvaatko missä? Yle-uutiset. Luettu 3.10.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-8179216>
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna, 2006. Analyysi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteelli-

nen tietoarkisto.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna, 2006. Diskurssianalyysi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

Sipinen, Heidi 2014. Adaptaatio lastenkirjallisuuden kääntämisessä. Tarkastelussa Grimmin sadut Rotkäppchen, Schneewittchen ja Die goldene Gans sekä niiden suomennokset. Tampere: Tampereen yliopisto, Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö. Pro gradu-tutkielma.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Pyhäinpäivänä muistetaan aiempia sukupolvia. Viitattu 18.11.2017.

<https://evl.fi/kirkossa/pyhapaivat/pyhainpaiva>

Tommola, Jorma 2004. Kieli, teksti ja kääntäminen: Language, text and translation. Turku: Turun yliopisto, englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus.

University of Oxford 2011. Oxford Advanced American Dictionary. Oxford: Oxford University Press.

Vehmas-Lehto, Inkeri 2000. Kommentoitu käännös tutkielmatyyppinä. Kääntäjälehti. 6–7.

Vehmas-Lehto, Inkeri 2002. Kopiointia vai kommunikointia, johdatus käännösteoriaan. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Ylönen, Hilikka 2000. Lohditut linnut. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ylönen, Hilikka 2005. Satulinnan saleissa. Opitaan arvoja satujen ja laulujen avulla. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.